

مغفول ماندن رتبه‌بندی شرعی در ایران

اما در برخی دیگر از کشورها، این بحث در سطح بانک‌ها مطرح شده است و لذا برخی بانک‌ها کمیته شرعی داخل خود بانک دارند که وظیفه آن تطبیق ضوابط و قراردادهای با مباحث و چارچوب‌های شرعی است. تعداد دیگری از کشورها نیز برای بررسی این موارد هم در بانک مرکزی و هم در بانک‌ها کمیته شرعی دارند.

در کشور ما نیز این موضوع در سالیان مختلف به شکل غیر رسمی در بانک مرکزی به عنوان یک شورای مشورتی فقهی وجود داشت که وظیفه این شورا بررسی موارد اعلام شده از سوی بانک مرکزی بود. فعالیت این شورا ادامه داشت تا اینکه در قانون برنامه ششم این موضوع به صورت رسمی در ساختار بانک مرکزی تعریف شد.

براساس قانون، شورای فقهی در بانک مرکزی ایجاد می‌شود که وظیفه آن بررسی ضوابط، قراردادهای و تطبیق آن با چارچوب‌های شرعی است و هرگونه نتیجه‌ای که از سوی این کمیته صادر شود، قطعی و لازم‌الاجرا است و بانک مرکزی موظف به اجرای نظرات این کمیته است. این موارد تمام اتفاق‌هایی است که تاکنون در این زمینه در بازار پول رخ داده و همان‌طور که گفته شد این شورا در حال شکل‌گیری است؛ البته در برخی بانک‌ها به صورت اختیاری کمیته‌های فقهی برای بررسی این موارد وجود دارد که به نوعی حالت خود کنترلی در بانک است.

اما در بازار سرمایه، وضعیت متفاوت است و کمیته فقهی در سازمان بورس از سال ۸۶ تشکیل شده و تاکنون در حال فعالیت است. این

رتبه‌بندی و اعتبارسنجی سالیان زیادی است که در نظام مالی کشورهای گوناگون به منظور شفاف‌سازی فعالیت‌ها و کمک به افراد برای شناسایی، مقایسه و تصمیم‌گیری در زمینه‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد. آنچه امروزه بیشتر در نظام مالی و از جمله در رابطه با بانک‌ها و مؤسسات مالی مرسوم است، با عنوان رتبه‌بندی اعتباری شناخته می‌شود. رتبه‌بندی اعتباری به منظور ارزیابی وضعیت اعتباری مؤسسات مالی و توانمندی و تمایل آن‌ها برای بازپرداخت تعهدات انجام می‌شود.

در همین راستا با علی صالح آبادی، مدیرعامل بانک توسعه صادرات ایران، گفت‌وگویی داشتیم که در زیر می‌خوانید:

روند حرکت به سمت رتبه‌بندی شرعی بانک‌ها چگونه است؟

بحث نظارت شرعی به طور کلی در سیستم بانکی کشورهای مختلف مطرح شده است. در برخی کشورها این بحث در سطح بانک مرکزی تعریف شده به گونه‌ای که یک شورای فقهی یا کمیته‌ای شرعی در بانک مرکزی ایجاد شده و وظیفه این کمیته‌ها و شوراهای بررسی و تطبیق قراردادهای و فعالیت بانک‌ها با موازین و چارچوب‌های شرعی است.

این موضوع که فعالیت بانک‌ها با آنچه در قوانین وجود دارد مطابق است و به صورت صد در صد اجرایی می‌شود یا خیر؟ مربوط به بعد نظارتی است و باید مورد بررسی بخش‌های نظارتی بانک مرکزی و سیستم بانکی قرار گیرد.

برای اجرای کامل قانون بانکداری اسلامی چه شرایط و پیش‌زمینه‌هایی لازم است؟

اجرای کامل این قانون نیازمند سه نکته مهم است. مهم‌ترین اقدامی که باید صورت گیرد، اصلاح قانون بانکداری بدون ربا است، زیرا قانون بانکداری بدون ربا که در حال حاضر در کشور استفاده می‌شود، مربوط به بیش از ۳۰ سال قبل است و از آنجایی که ابزارها و رویه‌های بانکداری و تجارت متنوع و پیشرفته شده، نیازمند اصلاح و تغییر قانون هستیم.

نکته مهم دیگر، ایجاد کمیته فقهی است زیرا تشکیل این کمیته باعث اطمینان بخشی به تمامی ذینفعان سیستم بانکی اعم از مردم، علما، مسئولین و... خواهد بود و وجود این کمیته این اطمینان را به مشتریان می‌دهد که تمامی فعالیت‌های بانکی در چارچوب شرع و فقه است.

سومین نکته مهم در این زمینه آموزش پرسنل سیستم بانکی است. زیرا تمامی پرسنل بانکی در قسمت‌های مختلف با مشتریان در ارتباط هستند، باید آموزش‌های لازم را در زمینه بانکداری اسلامی ببینند. با توجه به آنکه ضعف در حوزه آموزش کاملاً محرز و جدی است، باید آموزش‌های کاربردی و ضمن خدمت به پرسنلی که در سیستم بانکی در حال فعالیت هستند، داده شود.

نهاد متولی در زمینه رتبه‌بندی مباحث شرعی چه بخش‌هایی هستند؟

به نظر من نهاد متولی رتبه‌بندی شرعی بانک‌ها، کمیته‌های شرعی در بانک مرکزی و بانک‌ها است. همچنین انجمن‌های مردم نهاد (NGO) زیر نظر مؤسسه آموزش عالی بانکداری می‌تواند در زمینه آموزش مسائل شرعی بانکداری نقش مؤثری داشته باشد.

کمیته براساس تصویب شورای عالی بورس تشکیل و مقررات و مصوبات آن در هیأت‌مدیره سازمان تصویب شده است. وظیفه کمیته فقهی سازمان بورس که فعالیت آن توسط شورای بورس در ساختار سازمان الزامی شده، بررسی ابزارهای مالی، دستورالعمل‌ها و ضوابط جدید از حیث شرعی است.

فرصت‌ها و چالش‌های رتبه‌بندی شرعی بانک‌ها چیست؟

در حال حاضر رتبه‌بندی شرعی در سیستم بانکی ایران وجود ندارد اما در سایر کشورها به دلیل اینکه سیستم بانکداری آنها اسلامی و غیر اسلامی است، وظیفه این کمیته‌ها بررسی فعالیت و قراردادهای این بانک‌ها در چارچوب شرعی و تطبیق با این موازین است. این کمیته در پایان سال مالی بانک‌ها نتیجه بررسی خود را اعلام می‌کنند. اما در کشور ما به دلیل اینکه قانون بانکداری، قانون بانکداری بدون ربا است، هیچ بانکی نمی‌تواند قراردادی خارج از چارچوب قانون بانکداری بدون ربا تنظیم و اجرا کند و تمامی فعالیت‌های بانکی ایران در چارچوب شرع و قانون بانکداری بدون ربا است. بر همین اساس تاکنون بحث رتبه‌بندی شرعی در کشور ما مطرح نشده است.

پیش‌نیازهای اجرای رتبه‌بندی شرعی چیست؟

مبنای عملیات بانکداری در کشور ما قانون بانکداری بدون ربا است و لذا رتبه بندی شرعی هیچ‌گونه معنا و جایگاهی در سیستم بانکی ایران ندارد. بانک‌های ایرانی را می‌توان از حیث مباحث عمومی و فنی مثل حاکمیت شرکتی، مطالبات غیرجاری، کفایت سرمایه و... مورد بررسی و رتبه‌بندی قرار داد. البته می‌توان بانک‌هایی که در داخل بانک مشاور فقهی دارند را نسبت به بانک‌هایی که مشاور و کمیته‌ای برای بررسی مباحث شرعی و فقهی ندارند را رتبه‌بندی کرد.

مزیت اجرای این‌گونه رتبه‌بندی‌ها چیست؟

اجرای رتبه‌بندی به مردم این اطمینان را می‌دهد که فعالیت و عملکرد سیستم بانکی مطابق با چارچوب‌های شرعی است یا خیر. اما

